

Галина Колоскова,

аспірантка Харківської державної академії культури, провідний бібліотекар,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5311-7518>,
бібліотека-філія № 21, Дніпровський Міський Комунальний Заклад культури,
Централізована система публічних бібліотек для дорослих
вул. Воскресенська, 23, м. Дніпро, 49000, Україна
e-mail: romantik_@i.ua

Фонд головної бібліотеки регіону: історія становлення та розвитку

У статті розглянуто становлення та розвиток бібліотечного фонду Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки від дня її заснування і до сьогодні. Проаналізовано джерела комплектування бібліотечного фонду, визначено його роль у задоволенні інформаційних потреб сучасних користувачів. Наголошується на важливості ДОУНБ для бібліотечно-інформаційного потенціалу міста та регіону.

К л ю ч о в і с л о в а: Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека, бібліотечний фонд, показники роботи з фондом, електронні ресурси бібліотеки.

Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека імені Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія – головна установа міста Дніпра та регіону, яка є центром інтеграції інформаційних ресурсів у традиційному та електронному просторі. Вона діє як загально-доступний, регіональний, науково-інформаційний та культурно-просвітницький заклад культури, основним призначенням якого є забезпечення конституційного права громадян на вільний доступ до інформації з усіх галузей знань, забезпечення інформаційного супроводу освітньої, науково-дослідної діяльності шляхом комплектування якісного бібліотечного фонду, розвитку системи власних, ліцензійних і віддалених цифрових ресурсів, фондів і сервісів, надання доступу до них та задоволення інформаційних потреб різних категорій користувачів.

Основні види діяльності: бібліотечне та інформаційне обслуговування відвідувачів, соціокультурна і просвітницька діяльність, науково-дослідна робота у галузі бібліотекознавства та бібліографії, методична допомога публічним бібліотекам області.

Актуальність проблеми. ДОУНБ за обсягом фонду, за часом заснування належить до найбільших та найстаріших обласних наукових книгозбірень України [8]. 2019 р. установа відзначила свій 185-річний ювілей. Під впливом часу, історичних подій, суспільних потреб головний інформаційний ресурс установи – бібліотечний фонд –

постійно змінювався. Вважаємо, що висвітлення історії розвитку фонду ДОУНБ за період з 1834-го по 2019 р., дослідження його як важливого складника бібліотечно-інформаційного потенціалу регіону становить інтерес не тільки для фахівців, а й широким кіл громадськості.

Мета статті – розкрити історію формування, шляхи поповнення та розвитку бібліотечного фонду Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки від дня заснування і до сьогодні; визначити його роль в інформаційному просторі бібліотеки, задоволенні інформаційних потреб сучасних користувачів; дослідити як складову бібліотечно-інформаційного потенціалу міста та регіону.

Методологія дослідження. Аналіз процесу формування, використання, розвитку бібліотечного фонду Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки ґрунтується на засадах історизму. Для розкриття сучасного складу та джерел комплектування фонду, визначення його ролі в інформаційному просторі бібліотеки, у задоволенні інформаційних потреб сучасних користувачів було використано методи аналізу, синтезу та порівняння.

Нам прислужилися праці таких науковців, як: О. Баркова, М. Дворкіна, Н. Жадько, В. Загуменна, О. Мар'їна, В. Пашкова, І. Рябець, А. Соляник, Н. Кушнарєнко, В. Мільман, Ю. Столяров, І. Трушина, В. Фірсова, В. Фоміних, С. Чуканова, Г. Швецова-Водка, Г. Шемаєва, Т. Ярошенко, звіти ДОУНБ

(1891–1914 рр.) [4], звіти окремих років післяреволюційного періоду (1917–1941) [6], воєнних та повоєнних років (1943–1960) [4], радянського періоду та років незалежної України [4; 1, с. 83].

Виклад основного матеріалу дослідження.

Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека імені Первочителів слов'янських Кирила і Мефодія (ДОНУБ) була заснована 22 травня 1834 р. як губернська публічна бібліотека. Нині вона має статус обласної універсальної наукової бібліотеки [1, с. 83; 4].

Тривалий час (багато століть) зібрання книг називалося просто бібліотекою. Слово «бібліотека» вживалося у буквальному розумінні «зібрання» або «сховище» книг. Поняття «фонд» виникло значно пізніше і в перекладі з французької воно означає «основа чого-небудь». На початку ХХ ст. значного поширення набув термін «книжковий фонд», але вже наприкінці 30-х рр. досить часто вживається поняття «бібліотечний фонд». У 60–80-ті рр. завдяки працям Ю. В. Григор'єва та Ю. М. Столярова уточнюється зміст поняття «бібліотечний фонд», його функції, властивості і воно остаточно входить до бібліотечного лексикону [3, с. 5].

Документний фонд Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки є універсальним за змістом та різноманітним за складом: книги, журнали, газети, брошури, буклети, географічні карти, поштові листівки, електронні документи, аудіокасети, DVD. Рідкісні та цінні книги посідають особливе місце в фонді бібліотеки, до його складу входять стародруки кириличного та градянського шрифтів (1651–1800 рр.), книги з автографами, ескізами, колекція періодичних видань ХVIII–ХХ ст., унікальні видання з мистецтва, документи краєзнавчого змісту кінця ХІХ ст. Важливу частину фонду становить краєзнавча література. «Примірник місцевого друку» є депозитарним фондом і він не підлягає передачі або списанню [1].

На день відкриття бібліотеки у фонді налічувалося приблизно 200 книг і газет. Про поповнення фонду дбали перші бібліотекарі та громада міста, адже спочатку установа існувала на кошти передплатників. Вагомий відсоток у поповненні фонду становили пожертви населення. 1839 р. увесь фонд бібліотеки, на жаль, був втрачений унаслідок пожежі у будинку Дворянських зборів. Книгозбірня відновила свою роботу 8 травня 1843 р., але функціонувала лише 8 років. У 1851 р. під приводом нестабільної політичної ситуації у регіоні губернатор своїм розпорядженням закриває бібліотеку. Її фонд був законсервований. Спроби прогресивних представників місцевої інтелігенції, членів Товариства самовдосконалення («Пікквіки»), відновити діяльність книгозбірні у Катеринославі не мали успіху. Тому протягом майже 20 років (1859–1887) бібліотека лише частково виконувала свої функції при книжковому магазині В. Ульмана. Саме він був її єдиним бібліотекарем і видавав книжки читачам за плату та під заставу [8].

Відродилася бібліотека лише у листопаді 1889 р. З нагоди її відкриття було зібрано значні грошові та книжкові пожертви. Згодом вона отримала статус міської громадської бібліотеки, який визначив її роль і призначення як головного книгосховища літератури про край. Відновилося колегіальність управління бібліотекою, були закріплені права й обов'язки бібліотекарів як службовців державної установи [8]. Наприкінці 1890 р. фонд бібліотеки налічував 3503 примірники (1540 назв) переважно белетристичного змісту. А згодом він зріс до 7587 примірників (3612 назв творів) [1; 4].

На 1 січня 1899 р. фонд книгозбірні налічував 11 тис. примірників, приблизно 5000 назв творів. Найбільшою популярністю серед читачів користувалася белетристика, періодичні видання, дитяча література, книги з богослов'я, історії, філософії, природознавства, педагогіки. Із авторів часто запитували твори Толстого, Писемського, Михайлова, Достоевського, Гончарова, Тургенєва, Данілевського та ін. Серед іноземних авторів підвищеним попитом користувалися твори М. Ріда, В. Гюґо, Ж.Верна, Е. Золя, Ч. Діккенса, Ф. Купера. Із журналів читачі найчастіше замовляли «Русскую мысль», «Вестник Европы», «Северный вестник», «Исторический вестник», «Наблюдатель» [1].

На початку ХХ ст. за ініціативою читачів запроваджується журнал для реєстрації відсутніх у бібліотеці книжок з метою їхнього придбання, вводиться облік книговидачі у читальній залі. Посилюється увага до роботи з відмовами читачам, зокрема щодо періодичних видань. На той час бібліотека отримувала 63 назви різногалузевих періодичних видань («Врач», «Разведчик», «Сад и огород», «Стрекоза», «Гласность», «Вестник Европы» тощо). До книгозбірні також надходили українські газети «Киевское слово», «Крымский вестник», «Одесские новости», «Приднепровский край», «Южный край» [1]. Однак, наявний ресурс не задовольняв відвідувачів.

Зі зростанням фонду його поділили на 16 відділів. Найбільшим виявився белетристичний відділ (понад 2 тис. прим., 1198 назв), періодичні видання становили 215 назв – 4565 томів, історич-

ко-біографічні – посідали друге місце (481 назва, 673 т.) [1].

У 1900–1908 рр. установа розширює свої зв'язки, зокрема книгообмін з іншими бібліотеками (Воронезька, Кременчуцька, дві Одеські, Пермська, Полтавська, Саратовська, Херсонська, Юр'ївська), різними освітніми закладами Російської імперії. У 1906 р. на прохання читачів бібліотека додатково виписує 13 назв журналів, деякі навіть у двох примірниках («Вестник знаний», «Природа и охота» та ін.) [1].

Фонд бібліотеки постійно поповнювався за рахунок пожертв. Цінною за змістом була особиста бібліотека відомого культурно-освітнього діяча Катеринославщини Григорія Антоновича Залюбовського. Вона налічувала 552 т. Її подарували установі спадкоємці. Микола Баллін передав бібліотеці 415 примірників книг різної тематики. До бібліотеки надсилали свої видання М. Биков, В. Машуков, М. Владіміров та ін. [1].

Наприкінці 1914 р. бібліотечний фонд установи сягнув 35 192 примірників (13 285 назв). Традиційно лідирує белетристика – 3234 назви (7259 прим.), дитяча література – 1973 назви творів (2503 прим.). За 1894–1914 рр. фонд бібліотеки збільшився на 30 тис. томів, а кількість відвідувань зросла до 51,4 тис. осіб.

Напередодні жовтневого перевороту 1917 р. Катеринославська книгозбірня увійшла до числа найбільших публічних бібліотек імперії. Її фонд становив 40 тис. томів. Серед них було 500 релігійних книг, понад 3 тис. суспільно-політичних, приблизно 2 тис. природничо-наукових, понад 6 тис. художніх. Водночас поступово збільшується кількість відвідувачів бібліотеки. Якщо у 1914-му бібліотеку відвідали 3052 читачі, то після революції ця цифра зросла до 3780. Збільшення читачів пояснювалося тим, що до читання, до самоосвіти потягнулися ті, хто раніше не мав такої можливості [1].

У 1920-х рр. незмінним попитом користувалася белетристика, дитяча література та періодичні видання. Водночас у цей період зростає попит на книги з критики та літературознавства, історії, політичних та економічних наук, мистецтва, на довідкову літературу, зокрема, найбільше запитувався «Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона». Хоча високою популярністю користувались і твори Фрідріха Ніцше [1].

У цей період зросла і книговидача, до 55 251 книги. З них, за абонементом видавалося 28 230 документів. Читальня майже повністю перетвори-

лася на своєрідну лабораторію освітньої наукової роботи для учнів рабфаків, студентів ВНЗ, тоді як на абонемент читачі отримували переважно художню літературу. У читальні підвищеним попитом користувалася періодика (35,9 %), суспільствознавство (19,3 %) та книги загального відділу (8,2 %). Запити на художню літературу становили лише 5,9 %. Значно зріс попит на видання з питань революційного руху. Тому й не дивно, що цей сегмент фонду поповнився на 736 книг.

Подальший розвиток бібліотеки перервала Друга світова війна. У 1941 р. фонд бібліотеки, який нараховував вже понад 650 000 книг та 300 підшивок періодичних видань, був майже повністю знищений. Книгозбірня відновила свою діяльність 1943-го із фондом 6 500 документів, хоча вже на 1 січня 1945 р. у її книгосховищах зберігалось 30 895 примірників. За 5 наступних років фонд бібліотеки збільшився до 114 536 примірників. За цей час установу відвідало 497 019 читачів, яким було видано 631 994 книги, 437 065 періодичних видань. У 1948 р. запити на художню літературу становили 21,2 % від загальної кількості видач, 19,1 % – документи суспільно-політичної тематики та техніки. Не залишалась поза увагою і природознавча література – 15,6 %.

Наприкінці 1950-х рр. фонд бібліотеки зростає до 400 тис. примірників. Читачі дедалі частіше запитують книги сучасної тематики, їх цікавлять біографії видатних людей, література популярних серій, зокрема, «Массовая радиобиблиотека», «Библиотека сварщика», «Массовая библиотека рабочего» тощо. Підвищується попит на літературу про Дніпропетровщину, видання технічної та сільськогосподарської тематики (зокрема, меліорація, боротьба зі шкідниками, рослинництво, вирощування овочів тощо). Книговидача суспільно-політичного характеру у той час становила 19,3 %. Хоча запити на художню літературу продовжували лідирувати – 24,2 % від загальної кількості видач [1].

У 1963 р. книжковий фонд Бібліотеки досяг свого довоєнного рівня, він змінився не тільки кількісно, а й якісно. Впроваджуються наукові принципи комплектування літератури, розширюється репертуар книжкових і періодичних видань, співробітники активно працюють над виробленням оптимальної структури фонду, формуванням єдиного довідково-бібліографічного апарату бібліотеки. Протягом 70–80-х рр. тривала робота з популяризації літератури, присвяченої виробничій, науковій діяльності, самоосвіті та вихованню.

З набуттям Україною незалежності у читачів бібліотеки зростає інтерес до видань з історії, краєзнавства, українознавства, екології, мистецтва тощо. Стабільним попитом користується література з мовознавства та літературознавства, особливо тлумачні словники. Не зменшується інтерес до природничої літератури. Лідером з використання залишалася технічна література, видання з питань права та економіки, зокрема з бізнесу, підприємницької діяльності, книги про місцеве самоврядування [1]. Загальна кількість фонду на початок ХХІ ст. року сягнула 2 815 432 примірників документів універсального змісту та виду. Станом на середину 2020 р. його кількість перевищує 2 986 200 документів. Фонд поповнюється як за рахунок бюджетних, так і позабюджетних коштів (державні програми), роблять свій внесок дарувальники – автори, читачі, організації (у т. ч. зарубіжні), установи, підприємства тощо.

Бібліотека відповідає за вичерпне формування, збереження краєзнавчої літератури та місцевих видань. Вона має у своїх сховищах рідкісні видання минулих століть про Катеринослав і Катеринославську губернію, місцеву періодику, починаючи з ХІХ ст. Окремо у фонді сформована колекція рідкісних і цінних видань, до складу якої входять стародруки кириличного та громадянського шрифтів (1651–1800 рр.), книги з автографами, екслібрисами, колекції періодичних видань ХVІІІ–ХХ ст., видань великого формату, мініатюрних книг.

Нині значну частину фонду ДОУНБ (понад 60 %) становить патентна та нормативно-технічна документація, реферативні видання центрів науково-технічної інформації. Більше 2 тис. назв періодичних видань з 1943 р. і до сьогодні. Література представлена 127 мовами світу.

На 1 січня 2020 р. бібліотечний фонд перевищував 2 986 000 примірників документів. За видами документів у процентному співвідношенні більшість становлять: патентні видання – 51 %; книги – 31 %; журнали – 12,5 %; інформаційні видання – 2,5 %; газети, електронні, аудіовізуальні, нотні та інші видання – 1 %. За галузями знань у фонді: на першому місці технічна література – 62,5 %, суспільно-політична – майже 12 %, художня – 8,5 %, природнича – 4,2 %. Загальні документи та документи з мистецтва і спорту – 3 %, з сільського господарства – 2,6 %. Решта – медицина, літературознавство, мовознавство, географія [1].

А тепер більш детально розглянемо джерела поповнення фондів ДОУНБ останніми роками. У першу чергу, тут варто звернути увагу на бюджетні та позабюджетні надходження (табл. 1) [1].

Таблиця 1
Динаміка поповнення бібліотечного фонду у 2015–2019 рр.

Рік	Бюджетні надходження		Позабюджетні надходження		Всього примірників
	Кількість (прим.)	Сума (грн)	Кількість (прим.)	Сума (грн)	
2015	3985	156 742,00	5357	196 063,00	9 342
2016	4909	78 605,58	4110	203 581,10	9019
2017	4192	129 741,01	4172	194 630,11	8364
2018	5929	654367,07	3167	206003,53	9096
2019	6035	746292,10	4752	402069,64	10787

Як за кількістю примірників, так і за вартістю бюджетні надходження, наприклад у 2019 р., майже на 80 % перевищують позабюджетні. Загалом, надходження за бюджетні кошти з кожним роком зростають. Лише у рамках бюджетної програми «На виконання наказу Міністерства культури України від 7 листопада 2018 р. № 941-П «Про затвердження переліку книжкової продукції для поповнення бібліотечних фондів» минулого року до фондів бібліотеки надійшло 1064 примірники книг.

Однак, якщо глянути на цей процес у масштабах області, то надходження книг у бібліотеки за державними програмами у 2005–2019 рр. (табл. 2) [1] досить мінливі. Є всі підстави констатувати, що поповнення бібліотечних фондів із цього джерела залишає бажати кращого.

Таблиця 2
Надходження книг за державними програмами у 2005–2019 рр.

Рік	Надійшло		Видаво	
	кількість (прим.)	сума (грн)	кількість (прим.)	сума (грн)
2005	18 590	352 666,20	18 590	352666,20
2006	37 827	652 179,09	37 785	648612,16
2007	16 208	500174,79	12 497	346596,45
2008	28 073	858 967,54	20 496	660103,67
2009	12 763	459 496,11	23 697	784140,18
2010	4 315	299 026,87	2 123	161911,92
2011	0	0	2 588	168479,82
2012	29 431	1554168,18	22 743	1188502,46
2013	12 339	494280,30	15 610	713791,77
2014	6 119	471493,29	6 010	324519,76
2015	14 354	908108,25	14 253	976291,00
2016	39 404	2739 547,17	18 615	1266722,07
2017	19 950	1 856 130,20	15 200	996387,18
2018	12 678	1 425 120,08	19 950	1856130,20
2019	51 073	6 524 283,10	30 544	3768717,6

Важливим джерелом безкоштовного доукомплектування літературою ДОУНБ є обмінно-резервний фонд. У 2019 р. було отримано видання від постійних партнерів: Національної бібліотеки України ім. Ярослава Мудрого; Національної історичної бібліотеки України (НІБУ); Наукової бібліотеки ім. Михайла Максимовича (м. Київ); Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка; (ХДНБ); Наукової бібліотеки Дніпропетровського державного університету ім. О. Гончара; Національної бібліотеки Білорусі (Мінськ); Російської державної бібліотеки (Москва). Серед них – підручники, монографії, науково-методичні посібники, альманахи, путівники, документальні нариси, сучасна художня, історична, психолого-педагогічна, методична, періодична література [1].

Варто відзначити, що показник безкоштовного доукомплектування фондів ДОУНБ у 2015–2017 рр. мав тенденцію до зниження. Але з 2018 р. і до сьогодні він зростає. Невичерпним джерелом поповнення фондів залишається благодійна допомога, завдяки якій бібліотека постійно отримує нові видання з філософії, економіки, мистецтва, художньої літератури, педагогіки, що вийшли друком як в Україні, так і за кордоном. Так, у 2019 р. дарували видання науковці, письменники, діячі культури і мистецтва, читачі бібліотеки. Головну роль у поповненні фонду бібліотеки красназнавчою літературою відіграють друкарні та видавництва міста Дніпра й Дніпропетровської області [1].

Дані про поповнення фонду бібліотеки за рахунок обов'язкового примірника, видрукованого на Дніпропетровщині, відображені в системі державної бібліографії, а саме у бібліографічних показниках Державної наукової установи «Книжкова палата України ім. І. Федорова»: державний бібліографічний показник «Літопис книг», «Літопис журнальних статей», науково-практичний журнал «Вісник Книжкової палати», статистичні збірники «Друк України». Як з'ясувалося, у 2019 р. до фонду ДОУНБ надійшло і зареєстровано найбільше видань: книг – 1527; електронних видань – 47; газет – 160 назв, 310 комплектів; журналів – 68 назв, 95 примірників; зібрань наукових праць – 31 назва.

Зведена інформація про дані щодо надходження обов'язкових примірників книг упродовж 2015–2019 рр. наведена у табл. 3.

Таблиця 3
Динаміка надходження обов'язкового примірника книг за 2015–2019 рр.

Рік	2015	2016	2017	2018	2019
Кількість примірників	1525	968	1459	570	1527

Аналіз постачання обов'язкового примірника суб'єктами видавничої справи до бібліотеки засвідчує несумлінне виконання окремими видавцями вимог чинних нормативно-правових актів. Бібліотеці доводиться вдаватися до самостійних пошуків таких порушників. Тут використовуються різні методи: телефонні нагадування, надсилання друкованих і е-звернень тощо. Так, з понад 60 наявних друкарень та видавництв протягом минулого року лише 53 надсилали свої видання. Вісім – взагалі не поставили жодного примірника. Це «Інновация», «Моноліт Bizz», «РПЦ Січ», «Олексій Ленський» та ін. [1].

Зі значними прогалинами або навіть зовсім не надходять від суб'єктів видавничої справи Дніпропетровського регіону електронні видання, аудіо-відеоматеріали.

Не можна не помічати таку проблему останнього часу, як вибуття літератури з фондів ДОУНБ. Що характерно, з кожним роком вилучається значно більше документів, ніж надходить нової літератури. Ця ситуація характерна і для більшості публічних бібліотек міста Дніпра та Дніпропетровського регіону [1].

Нині користувачі мають вільний доступ до фонду. Вагома його частина, яка постійно зростає, це художня література – 61,9 % (2018 р. – 57,7 %; 2017 р. – 56,9 %), частка документів із природничих наук становить 13,6 % (2018 р. – 13,4 %), відсоток суспільно-політичної літератури зменшився з 12,8 до 11 %. Зросла кількість документів із питань мистецтва, спорту на 0,4 % порівняно з минулим роком, а кількість видань з літературознавства зменшилась до 2,8 % (було 5,4 %). Відсоток технічної літератури також знизився з 2,8 до 2,1 % [1].

Основні показники роботи з фондом ДОУНБ наведені у таблиці 4 [1, с.70].

Таблиця 4
Основні показники роботи з фондом ДОУНБ. 2017–2019 рр.

	2017 рік	2018 рік	2019 рік
Середня читаність	11,5	11,6	11,7
Книговидача на 1-ше відвідування	2,8	2,8	2,8
Обертаність фонду	1,5	1,7	1,8

Дані, наведені вище, засвідчують, що основні показники роботи з традиційним фондом ДОУНБ за останні три роки залишаються стабільними.

Важливою і постійно зростаючою частиною фонду є електронні колекції документів, представ-

лені на сайті ДОУНБ. Поява електронних документів істотно розширила можливості формування й використання бібліотечного фонду, якісно змінила технології обслуговування користувачів. Однак, фонд електронних документів ще не став конкурентом звичайним книгам, він лише – важливе доповнення традиційного фонду установи.

У повнотекстовій базі даних «Електронна бібліотека «Дніпропетровщина» представлено оцифровані видання, які не підпадають під дію закону про авторське право. Колекція покликана сприяти збереженню історичної пам'яті громади, вивченню й подальшому розвитку місцевої культури, вона становить унікальну джерельну базу як для істориків-дослідників краю, так і для широкої аудиторії. У цьому зібранні представлено 421 рідкісне красназавче видання з різних галузей знання середини XIX – початку XX ст. Їх читачі мають змогу переглядати в онлайн-режимі [4–6].

В електронній бібліотеці «Колекції» репрезентовано масиви документів: «Тарас Григорович Шевченко», «Листівки з видами Єкатеринослава», «Видання ДОУНБ», «Павло Тичина», «Іван Франко», «Яворницький Дмитро Іванович», «Генрик Сенкевич», «Історія революції в Україні», «Твори письменників Дніпропетровщини» [6; 4].

У фонді ДОУНБ зберігаються періодичні видання краю (Єкатеринославщини – Дніпропетровщини) за період від другої половини XIX ст. і до 1941 р. На жаль, вони перебувають у незадовільному стані, багато з них фізично зношені й за певний час з ними неможливо буде працювати, хоча попит на таку літературу зростає. З огляду на це, бібліотекою з 2016 р. реалізується проєкт зі збереження періодичних рідкісних і цінних видань та створення їхнього страхового фонду майбутнім поколінням користувачів. Він має назву «Історичне Придніпров'я. Електронна повнотекстова бібліотека ретро-періодики Дніпропетровської області». Його мета – створити цифрові аналоги друкованих видань історико-культурного значення задля поповнення цифрової бібліотеки «Дніпропетровщина» [6]. Доступ до зазначеного ресурсу вільний у режимі читання (з функцією зручного перегляду сторінок) як у мережі Інтернет, так і з будь-якого комп'ютера установи. Ідентифікація представлених в електронній бібліотеці «Дніпропетровщина» матеріалів здійснюється за допомогою бібліографічного опису, анотації та гіпертекстового «Змісту» кожного документа, що дає змогу розпізнати навіть його частину. Пошук можливий за назвами жур-

налів, в окремий розділ виведено нові надходження й найпопулярніші видання [2].

Висновки: Отже, фонд ДОУНБ за 185 років свого існування змінювався кількісно та якісно відповідно до з соціально-економічного розвитку держави та історичних подій, які відбувались у цей період часу.

Станом на 01.01.2020 р. фонд бібліотеки налічує 2 986 200 примірників документів. За видами документів у процентному співвідношенні найбільшу частину становлять: патентні видання – 51 %; книги – 31 %; журнали – 12,5 %; інформаційні видання – 2,5 %; газети, електронні, аудіовізуальні, нотні та інші видання – менше 1 %. За галузями знань на першому місці у фонді: технічні документи – 62,5 %; суспільно-політична література – майже 12 %; художня – 8,5 %; природнича – 4,2 %. Загальні документи та документи з мистецтва, спорту – 3 %; з сільського господарства – 2,6 %. Решта – медицина, літературознавство, мовознавство, географія.

Основні джерела комплектування фонду: бюджетні та позабюджетні надходження книг; за державними програмами, обмінно-резервний фонд, благодійна та спонсорська допомога, надходження обов'язкового примірника, документів, виданих на Дніпропетровщині, пожертвування читачів. Показники роботи з фондом за останні три роки вирізняються стабільністю. Важливим доповненням традиційного фонду є «Електронна бібліотека «Дніпропетровщина» та електронна бібліотека «Колекції», представлені на сайті ДОУНБ.

Аналіз роботи ДОУНБ засвідчує, що в умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій, нових форматів представлення даних традиційний бібліотечний фонд, органічно доповнений е-ресурсами, залишається одним із головних інформаційних ресурсів наукової бібліотеки, важливим джерелом задоволення інформаційних потреб різних категорій користувачів, він становить вагомую частину бібліотечно-інформаційного потенціалу міста Дніпра та Дніпропетровського регіону.

Список бібліографічних посилань

1. *Інформаційно-аналітичний звіт. 2019* / упоряд. Т. О. Абраїмова. Дніпро : ДОУНБ, 2020. 230 с.
2. Браславська І. Електронна бібліотека краєзнавчих періодичних видань : сучасний формат створення, поповнення та використання. *Публічні бібліотеки Дніпропетровщини в системі збереження історичної пам'яті громади, вивчення і розвитку місцевої культури*. Матеріали міжвідомчої науково-практичної конференції. URL: <https://www.lib.dp.ua/collections/index.php?pbp=95>
3. Васильченко М. П. *Бібліотечні фонди*: навч. посіб. Харків : Основа, 1993. 152 с.

4. Дніпропетровська ОУНБ ім. Первоучителів слов'янських Кирила та Мефодія. URL: <https://www.lib.dp.ua/>

5. Зюлева Ю. Формування краєзнавчих знань в цифровому середовищі. Огляд сторінок сайтів і блогів бібліотек регіону. *Публічні бібліотеки Дніпропетровщини в системі збереження історичної пам'яті громади, вивчення і розвитку місцевої культури*. Матеріали міжвідомчої науково-практичної конференції. URL: <https://www.lib.dp.ua/collections/index.php?pbp=95> (дата звернення: 26.07.20).

6. Колоскова Г. В. Електронні колекції документів як складник бібліотечно-інформаційного потенціалу м. Дніпра. *Вісник Книжкової палати*. 2019. № 3. С. 41–47.

7. Столяров Ю. Н. Электронный библиотечный фонд. *Библиотечные фонды: проблемы и решения: электронный журнал-препринт: научно-практический журнал по проблемам библиотечного фондирования*. 2003. № 5. URL: http://www.rba.ru/content/activities/section/12/mag/mag05/3.php?papka=12&id_sec=11. (дата звернення: 26.07.20).

8. *Українська бібліотечна енциклопедія*. URL: <http://ube.nlu.org.ua/article/%D0%94%D0%BD%D1%96%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B0%20%D1%83%D0%BD%D1%96%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%B1%D1%96%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BA%D0%B0%20%D1%96%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%96%20%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B2%D0%BE%D1%83%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%96%D0%B2%20%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%E2%80%99%D1%8F%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D1%85%20%D0%9A%D0%B8%D1%80%D0%B8%D0%BB%D0%B0%20%D1%96%20%D0%9C%D0%B5%D1%84%D0%BE%D0%B4%D1%96%D1%8F> (дата звернення: 26.07.20).

9. Шилкіна М. В. Проект «ДніпроКультура» як інструмент активізації краєзнавчого книжково-документального фонду ДУОНБ. *Бібліотеки Дніпропетровщини в інформаційно-технологічному середовищі: регіональні проекти, ресурси, сервіси*. Матеріали міжвідомчої науково-практичної конференції. Дніпро : ДУОНБ, 2018, с. 86. URL: <https://www.lib.dp.ua/collections/index.php?pbp=144> (дата звернення: 26.07.20).

References

1. Abraimova, T. O. (Comp.) (2020). *Informatsiino-analitychnyi zvit*. 2019 [Information and analytical report. 2019]. Dnipro, Ukraine: DOUNB. [In Ukrainian].

2. Braslavskaya, I. (2016, November). Elektronna biblioteka kraieznavchykh periodychnykh vydan: suchasnyi format stvorennia, popovnennia ta vykorystannia [Electronic library of local lore periodicals: modern format of creation, replenishment and use] *Publichni biblioteki Dnipropetrovshchyny v systemi zberezhenia istorichnoi pamiaty hromady, vyvchennia i rozvytku mistsevoi kultury*. Materialy mizhvidomchoi nauko-vo-praktychnoi konferentsii [Public libraries of Dnipropetrovsk region in the system of preservation of historical memory of the community, study and development of local culture. Proceedings of the interdepartmental scientific-practical conference]. Retrieved from <https://www.lib.dp.ua/collections/index.php?pbp=95> [In Ukrainian].

3. Vasylychenko, M. P. (1993). *Bibliotichni fondy: navch. posib.* [Library funds: Textbook] Kharkiv, Ukraine: Osnova. [In Ukrainian].

4. Dnipropetrovska OUNB im. Pervouchyteliv slovianskykh Kyryla ta Mefodiia [Dnipropetrovsk OUNB named after the first Slavic teachers Cyril and Methodius]. Retrieved from <https://www.lib.dp.ua/> [In Ukrainian].

5. Ziuleva, Yu. (2016, November). Formuvannia kraieznavchykh znan v tsyfrovomu seredovyshchi. Ohliad storinok saitiv i blohiv bibliotek rehionu [Formation of local lore knowledge in the digital environment. Review of the regional libraries' sites and blogs pages] *Publichni biblioteki Dnipropetrovshchyny v systemi zberezhenia istorichnoi pamiaty hromady, vyvchennia i rozvytku mistsevoi kultury*. Materialy mizhvidomchoi nauko-vo-praktychnoi konferentsii [Public libraries of Dnipropetrovsk region in the system of preservation of historical memory of the community, study and development of local culture. Proceedings of the interdepartmental scientific-practical conference]. Retrieved from <https://www.lib.dp.ua/collections/index.php?pbp=95> [In Ukrainian].

6. Koloskova, H. V. (2019). Elektronni koleksii dokumentiv yak skladnyk bibliotечно-informatsiinoho potentsialu m. Dnipra [Electronic collections of documents as a component of the library and information potential of the city of Dnipro]. *Visnyk Knyzhkovoї palaty*, 3, 41–47. [In Ukrainian].

7. Stoliarov, Yu. N. (2003). Elektronnyi bibliotечnyi fond [Electronic library fund] *Библиотечные фонды: проблемы и решения: электронный журнал-препринт: научно-практический журнал по проблемам библиотечного фондирования* [Library funds: problems and solutions: electronic journal-preprint: scientific and practical journal on the problems of library fund science], 5. Retrieved from http://www.rba.ru/content/activities/section/12/mag/mag05/3.php?papka=12&id_sec=11 [In Russian].

8. *Українська бібліотечна енциклопедія* [Ukrainian library encyclopedia]. Retrieved from <http://ube.nlu.org.ua/article/%D0%94%D0%BD%D1%96%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B0%20%D1%83%D0%BD%D1%96%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%B1%D1%96%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BA%D0%B0%20%D1%96%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%96%20%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B2%D0%BE%D1%83%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%96%D0%B2%20%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%E2%80%99%D1%8F%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D1%85%20%D0%9A%D0%B8%D1%80%D0%B8%D0%BB%D0%B0%20%D1%96%20%D0%9C%D0%B5%D1%84%D0%BE%D0%B4%D1%96%D1%8F> [In Ukrainian].

9. Shylkina, M. V. (2018). Proekt «DniproKultura» yak instrument aktyvizatsii kraieznavchoho knyzhkovykh-dokumentalnoho fondu DOUNB [The DniproKultura project as a tool for activating the local lore book and documentary fund of DOUNB]. *Бібліотеки Дніпропетровщини в інформаційно-технологічному середовищі: регіональні проекти, ресурси, сервіси*. Матеріали міжвідомчої науково-практичної конференції [Libraries of Dnipropetrovsk region in the information-technological environment: regional projects, resources, services. Proceedings of the interdepartmental scientific-practical conference]. Dnipro, Ukraine: DOUNB. Retrieved from <https://www.lib.dp.ua/collections/index.php?pbp=144> [In Ukrainian].

Halyna Koloskova,

Postgraduate student of Kharkiv State Academy of Culture, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5311-7518>, Leading Librarian
Branch Library No. 21 Dnieper City Municipal Cultural Institution Centralized system of public libraries for adults (Dnipro, Ukraine)

FUND OF THE MAIN LIBRARY OF REGION: HISTORY OF FORMATION AND DEVELOPMENT

The article studies the way of formation, application and development of the library fund of Dnipro regional universal library from the date of establishment to the present day. The modern content and sources of formation has been analyzed. The role of the library in the information space and meeting the requirements of modern users has been specified. The city and regional information library potential has been investigated.

Dnipro regional universal scientific library named after Primary Slavonic Teachers Kyryl and Mephody by the fund volume and the date of establishment can be referred to the largest and the oldest regional universal scientific libraries in Ukraine. The library fund as the main information resource of the establishment has been modified influenced by the time changes, historical events and information requirements of the society.

The purpose of the given article is to study the way of formation, application and development of the library fund of Dnipro regional universal library from the date of establishment to the present day, to analyze the modern content and sources of fund formation, to specify the role of the library in the information space and meeting the requirements of modern users, to investigate the city and regional information library potential.

The results of research demonstrated the historical aspect of the fund formation for the period of 185 years of existing of Dnipro regional universal scientific library. The analysis of library reports (1891-1914 pp.), post-revolutionary period reports (1917-1941), war and post-war period (1943-1960), years of the peaceful soviet-time period (1960-1991) and the years of independence of Ukraine (1991-2019) proved that the library fund changed by the quantity and quality in accordance with the social and economic changes of the state and historical events happened within about two centuries.

Basing on the results of the analysis of the experience of Dnipro regional universal scientific library, information analytical reports, statistics of the site visits, feedback from the specialists of the given establishment it was stated that the main sources of fund formation for today are budget and extra-budget funds, state programs, exchange reserve fund, charity and sponsor support, introduction of the author's samples, documents published in Dnipro region, presents from the readers. The important addition to the traditional fund is «The e-library of Dnipro region» and the e-library «The collections» presented on the site of Dnipro regional universal scientific library.

It was proved that in the conditions of fast development of information technologies and the new format of data presenting the traditional library funds still remain one of the main information resources of the scientific library, the important source of satisfying the information needs of different categories of users and make up the large part of library information potential of the city Dnipro and Dnipropetrovsk region.

К е у о р д s: Dnipropetrovsk Regional Universal Scientific Library, library fund, electronic fund, information needs.

Leading Librarian Branch Library No. 21, Dnieper City Municipal Cultural Institution, Centralized system of public libraries for adults
23, Voskresenskaia st, Dnipro, 49000, Ukraine
e-mail: romantik_@i.ua

Стаття надійшла до редакції 3.07.2020 р.